

Pavel Šimeček

Kresebná rekonstrukce jako tvůrčí proces

Mikulovské setkání soustředilo kresebný materiál dvojího zaměření. Jedna skupina autorů se snaží postihnout atmosféru života na středověkém hradě, popřípadě působení středověké stavby v krajině.

Modelem, kresbou nebo jinou technikou je tak vyjádřena představa o podobě více méně prozkoumaného objektu. Práce je motivována snahou o prezentaci objektu v muzejních sbírkách, v expozici nebo v propagačních materiálech popularizující zobrazenou lokalitu. Je to práce velice záslužná především pro prohloubení obecného zájmu o dějiny a většinou přináší i zajímavé výsledky.

Své práce bych zařadil do skupiny druhé. Je to skupina autorů, kteří působí v této oblasti zcela nebo alespoň částečně profesionálně. Přístupují ke své práci naprosto vážně, spolupracují s archeology a historiky a občas se jim pletou do řemesla. Výsledkem jejich práce pak není pouhá kresba jako výtvarné dílo, ale především představa o stavebním vývoji řešené lokality.

Právě z tohoto pohledu byla mikulovská výstava a setkání autorů velmi zajímavá, protože tak bylo možné vzájemné porovnání pracovních postupů a výsledků. Publikované kresby i tento referát jsou věnovány především metodám a pracovním postupům a současně úskalím kresebných rekonstrukcí.

Někdy v roce 1980 jsem se seznámil s PhDr. Jiřím Kohoutkem a domluvili jsme se na spolupráci.

Pod jeho vedením tehdy probíhal široce koncipovaný archeologický výzkum hradů jihovýchodní Moravy. Bylo to přesně to, co mne zajímalo a udělal jsem si vlastní představu o své práci. Chtěl jsem v jednotlivém měřítku axonometricky zobrazit všechny zkoumané lokality a pokusit se tak dospět k jejich typologickému a rovněž velikostnímu srovnání. V rámci této zcela naivní představy jsem se mimoděk a přiznám se, naprosto nepřipraven dotkl podstaty problematiky kresebné rekonstrukce hradů. Bezmála třicet takto zpracovaných lokalit se nalézá v rozdílném stavu z hlediska historického zpracování, provedených archeologických výzkumů, geodetického zaměření a především ve zcela rozdílném stavebním stavu. Počínaje hrady jako je Buchlov, který je stavebně zachovalý, ale mnohokrát přestavovaný, přes zříceniny, kde je doba zániku datována a rozsah přestaveb nevýznamný až po lokality jako je například hrad ve Ždánicích (Palánek), kde byl kámen beze zbytku vybrán a v terénu zůstaly pouze čitelné, ale obtížně interpretovatelné stopy. Právě snaha o jednotné kresebné vyjádření mne přinutila srovnávat nesrovnatelné a kombinovat průkazné konstrukce s pracovní hypotézou. Další podrobnější archeologický výzkum samozřejmě může tyto hypotézy potvrdit nebo vyvrátit. V mnohých případech to však už nikdy nebude možné. Budeme se s tím muset smířit. Nakolik je tedy takto zpracovaná kresba odborná a vědecká? Archeolog se musí vždy opírat o vědecké postupy a průkazné materiály. Přesto se v závěrečných zprávách hojně vyskytují výrazy „Patrně, pravděpodobně, nejspíš...“. Kresba tyto možnosti nemá. Někdy se tato překerní situace řeší tečkováním. Musím říci, že se mi takto pojatá kresba nezamlouvá. Kresba, která znázorňuje stav poznaného a bezpečeně doložitelného, má samozřejmě blíže k vědě. Popisuje však více stav poznání než stavbu samotnou.

Podle mne tedy nemůže dostatečně komplexně vyjádřit hradní stavbu jako celek. Nebudu zde otvírat své oblíbené téma - dřevěných konstrukcí, zemních valů a palisádových opevnění. Považuji to však jako architekt za nedílnou, i když obtížně doložitelnou součást stavební struktury hradu, bez které se vážně mýlně kresebná rekonstrukce neobejde.

Vrátím se k tématu odbornosti a vědeckosti. Vidím určitý rozdíl mezi postupem archeologa a tvůrce kresebné rekonstrukce. Rozdílné přístupy přitom nestojí vůbec proti sobě. Nutné je však tvůrčí přístup u kresebné rekonstrukce zastoupen daleko výrazněji.

Nikdy jsem v kresbě vědomě nepodváděl, měl jsem však někdy pocit, že kreslím projektovaný a možná nikdy nerealizovaný stav. Občas jsou u hradů doloženy

a prokázány změny v průběhu výstavby, improvizace a jiné zmatky. Objektivní skutečnost tedy nemusí být vždy naprosto logická.

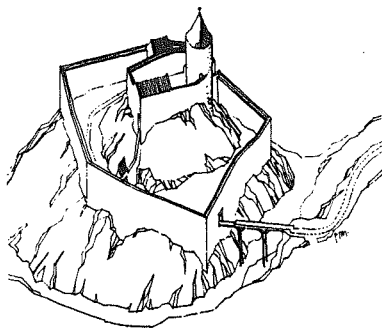
Jako základ přístupu pokládám schopnost komplexu hradu ubránit se samozřejmě na úrovni tehdejší aktuální obranné a dobývací techniky. Kde je však psáno, že stavebník občas nepostupoval nelogicky tedy neodborně. Např. anachronismů se u zřícenin děsím, protože mohou vést ke zcela mylné interpretaci a časovému zařazení celých částí hradu. Mrzí mne trochu, že u hradních komplexů je opomíjen jejich stavební vývoj po třicetileté válce.

Chápu nechuť archeologů a historiků zabývat se z jejich pohledu téměř současností, nicméně stavební vývoj by měl být zpracován kompletně. Naopak právě pro kresebnou rekonstrukci jsou poznatky o nejmladším vývoji mimořádně důležité. Při sledování stavebního vývoje jsem se naučil postupovat proti toku času. Hradní lokalita se zpravidla stavebně rozšiřovala. Snímání prokazatelně novějších fortifikačních okruhů při zachování logiky a kompletnosti obranných opatření zpravidla vede k pochopení celého stavebního vývoje. Nad kresbami je v konceptu potřebné hodně diskutovat a porovnávat si představy s někým, kdo se problematikou zabývá. Většina lokalit má řadu nenápadných znaků, které mohou vést k různým interpretacím. Každý může těmto znakům přiřkládat odlišný význam a váhu. Někdy je to pouze těžko definovatelný pocit, že v dosavadních představách není něco v pořádku. Pak je nutné hledat samozřejmě s rizikem omylu nové vysvětlení.

Vždy bude kresebná rekonstrukce více nebo méně tvůrčí proces, který bude mít pouze omezené možnosti z hlediska přesnosti a průkaznosti. Nemyslím si, že by bylo na škodu stavět kresebné rekonstrukce jedné lokality vedle sebe jako srovnání odlišných odborných představ. Někdy mi právě určité vzájemné pochopení autorů u kresebných rekonstrukcí chybí. Při obecném nedostatku průkazného materiálu by neměla rozdílná interpretace být příčinou tvrdých polemik. Možná se v této oblasti bereme zbytečně vážně. V každé, nebo v téměř každé hypotéze může být zrnko pravdy. Právě porovnání několika pohledů by snad mohlo vést mezi odborníky k dosažení jakési dohody o nejpravděpodobnější podobě hradu.

Správnost nebo omyl již patrně v mnohých případech nebude možné prokázat. V jiných případech bude možné v kritickém místě položit sondu. Ani ta však nemusí vyloučit diskusi odborníků jako například báječnou polemiku ve věci břitové věže na Lichnici. Mám kacířskou představu. Až budu mít čas, získám podklady a nakreslím si obě Lichnice. Vyberu si samozřejmě tu, která bude hezčí.

Tím jsem se dostal k poslednímu tématu svého příspěvku do diskuse. Jako architekt mám velice blízko k názorům Dobroslavý Menclové, která snad jako první upozornila na estetické kvality hradů nikoli v romantickém duchu, ale jako na produkty naprosto cílevědomé architektonické tvorby. Každý, kdo se pokusil vypreparovat z hromady sutin alespoň rámcově pravděpodobnou kresebnou rekonstrukci, stává se tak trochu spolutvůrcem a je sám překvapen půvabem těchto staveb.

Obr. 1 - Frejštejn do pol. 16. stol.
(nebyla vystavena)